

ВТІЛЕННЯ КЛАСИЧНИХ ТРАДИЦІЙ У МЕСІ G-GUR Ф. ШУБЕРТА

Федорова Ірина Борисівна

провідна концертмейстерка кафедри
хорового диригування та академічного співу
Харківська державна академія культури

Вступ. Жанр меси у процесі багатоголового розвитку зазнав значних метаморфоз – від невеликого одноголосного твору до масштабного вокально-симфонічного полотна. У XVII-XVIII століттях пишність і надмірність музичної мови мес викликала обурення серед церковної влади, унаслідок чого були введені певні обмеження для композиторської інтерпретації релігійного жанру. Це сприяло формуванню характерних ознак класичної меси, які залишили помітний слід у подальшому розвитку жанру. Зокрема, меса G-dur Ф. Шуберта, яка була написана у XIX столітті, є типовим прикладом *Missa brevis* віденського класичного періоду.

Мета – розглянути месу G-dur Ф. Шуберта у контексті втілення традицій класицизму.

Матеріал – нотний текст меси G-dur Ф. Шуберта

Методологія – історичний та жанрово-стильовий метод.

Результати та обговорення. Меса соль мажор Шуберта була створена в 1815 році, коли композитору було 18 років. Попри молодий вік, він зумів органічно поєднати класичні традиції жанру із проникливим мелодизмом і новими гармонічними барвами.

Наслідування канонам жанру попередніх століть, у першу чергу, проявляється у месі G-dur на рівні музичної форми. Ф. Шуберт зберігає традиційну шестичастинну структуру меси (Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus, Benedictus, Agnus Dei). Кожна з частин представлена простою й лаконічною побудовою, що апелює до традицій класицизму. Зокрема, частини «Kyrie», «Gloria» та «Credo» втілені симетричними тричастинними формами (АВА).

До використання канонічного тексту молитви Ф. Шуберт підходить

досить вільно, іноді переставляючи чи прибираючи окремі рядки. Наприклад, у частині «Credo» композитор прибирає фразу «Et unam, sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam», причому це простежується і в інших месгах митця.

Гармонічна мова меси ясна й проста, з превалюванням тонічної та доміантної функцій, що відповідає класичній традиції. Зберігається наслідування класичним зразкам і з точки зору логіки тонального розвитку. Проте слід виокремити певні фрагменти, де композитор йде від усталених гармонічних структур або використовує нетипові тональні послідовності. Наприклад, у «Credo» замість характерного класичним месам тонального плану I-vi-I, звучить I-iii-I. Використання пасіонного h-moll у середньому розділі («crucifixus») додає драматичних відтінків. У заключній частині «Agnus Dei» Ф. Шуберт неодноразово використовує неаполітанський секстакорд, який був поширений у композиціях (зокрема духовних) майстрів епохи бароко та раннього класицизму, надалі найчастіше з'являвся у інструментальних творах Л. Бетховена. Всі частини меси втілені у простих тридольних або дводольних метрах, що апелює до класичних зразків. Наприклад, «Kyrie» написано в 3/4, що надає частині м'якого, плавного характеру, підкреслюючи молитовний настрій. «Gloria» і «Credo» – 4/4, який передає урочистий характер тексту. Згідно з вимогами до церковної музики, які були систематизовані Й. Сульцером (1793 р.) – музика мес повинна сприяти правильній декламації тексту, що підпорядковує вибір метричної та ритмічної організації частин вербальній основі.

У месі G-dur відсутні розгорнуті, віртуозні сольні арії, що є характерним для класичної меси. Здебільшого сольні епізоди органічно переплітаються з хоровою тканиною. Така взаємодія хору та солістів, типова для зразків класицизму, простежується не тільки у даному творі, а і в інших месгах Ф. Шуберта. Із становленням та розвитком гомофонного стилю у західноєвропейській композиторській практиці, у класичних месгах зникло (або максимально скоротилось) використання складних поліфонічних форм, головуючою стала гомофонно-гармонічна фактура. Ця тенденція повною мірою

відобразилась у месі G-dur, де лише один епізод «Osanna», який звучить наприкінці «Sanctus» та «Benedictus» використовує поліфонічну фактуру.

Підпорядковано класичним традиціям і тлумачення оркестрової партії-прозора фактура, стриманість і лаконічність партій. Склад оркестру-струнні та орган, підкреслює приналежність твору до *Misa brevis*. Композитор відмовляється від довгих оркестрових вступів чи зв'язок, наприклад «Kyrie» та «Credo» починаються одночасно хором і оркестром; «Gloria» та «Benedictus» мають лише двотактовий вступ; у «Sanctus» – один такт; найдовший вступ — п'ять тактів у «Agnus Dei».

Незважаючи на класичну основу, Ф. Шуберт інтерпретує ці традиційні форми через призму індивідуального романтичного виразу. Романтизм Шуберта проявляється через ліричність, камерність, потаємність образів. Музична мова меси сповнена характерною «шубертівською» пісенністю, надзвичайним мелодизмом. Загальний світлий і ліричний настрій встановлюється вже в першій частині «Kyrie»: хорова партія нагадує колискову, а схвильоване благання солюючого сопрано звучить як романс. Найвиразніші риси стилю Шуберта проявляються в п'ятій частині, «Benedictus»: спершу сопрано, а за ним тенор і бас виконують просту й плавну мелодію, яку оркестр розвиває через варіації. Завершальна частина, «Agnus Dei», є типовою для Шуберта ліричною мініатюрою: діалог між солістами (сопрано, бас) і хором наповнений елегантними, сумними, але водночас умиротвореними фразами.

Висновки. Отже, меса G-dur Ф. Шуберта відповідає тенденціям класичної естетики, що проявляється у простоті й лаконічності форм, ясності гармоній, логічності музичного розвитку. Відносно невеликий обсяг твору, склад оркестру (струнні і орган) дозволяє віднести твір до жанрового різновиду *Misa brevis*. Кожна частина має майже однакову довжину, що створює баланс і простоту, що також характерно саме для *Missa brevis*. Водночас, канонічний жанр меси у творчості Ф. Шуберта набув нового звучання – композитор наповнив багаточастинний релігійний твір зворушливим пісенним мелодизмом.